

AB Sürecinde İşçi Sınıfının Durumu

ekonomik ve sosyal göstergeler

 DİSK-AR

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü

AB Sürecinde İşçi Sınıfının Durumu

ekonomik ve sosyal göstergeler

 DİSK-AR

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü

DİSK YAYINLARI NO 52
Kasım 2005

DİSK

**Uluslararası Özgür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) ve
Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC)
üyesidir.**

Araştırma: DİSK-AR

Redaksiyon: Perihan SARI

Bilgi-Belge: Bülend KARADAĞ

DİSK Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi

Nakiye Elgün Sok. No:117

Şişli İstanbul

Tel: (0212) 231 04 08

Faks: (0212) 234 20 75

e-posta:disk_ar@yahoo.com

Baskı: Genel-iş Matbaası, Adakale Sok. No:4-A Sıhhiye ANKARA

Tel: (0312) 435 44 21

İÇİNDEKİLER

1 Temel Göstergeler

47 Sosyal Güvenlik

11 Emekçiler

53 Sendikal Haklar

21 İşsizlik

37 Gelir Dağılımı
ve
Bölüşüm

27 Kadınlar

DISK-AR 311

SUNUŞ

İçinde bulunduğumuz günler, AB ile ilişkiler sürecinde önemli bir dönemeci belirliyor. Güçlükler ve sorunların varlığına karşın, üyelik müzakerelerinin başlaması, toplumun her kesiminde farklı beklentileri yükseltti.

Eğer gerçekleşirse, AB üyeliğinin toplumun her kesiminin beklentilerine olumlu katkı yapacak biçimde gelişmesi hiç kuşkusuz olanaklı değildir. Kendiliğinden ya da "otomatik olarak" bir iyileşme beklentisi gerçekçi de değildir. AB üyeliği bir toplumsal dönüşüm projesi olarak yaşanacağı için, topluma yansımaları da toplumsal kesimlerin gücü ve mücadelesine bağlı olacaktır.

Bu süreç bir yandan AB üyesi ülkelerle müzakere gerektirirken, içeride de bir çıkar mücadelesi temelinde yürüyecektir. İşçi sınıfı açısından zorlu bir mücadele alanı olacak bu dönemin uzlaşma ile sonuçlanması, Avrupa Birliği'nin sosyal boyutunun bir kazanımı olacaktır.

Başlayan müzakere döneminin sonunda üyeliğin, işgücünün serbest dolaşımına sürekli kısıtlama getiren hükümler, ayrıcalıklı ortaklık gibi özel statülü bir eklemlenme ya da AB'nin hazmetme kapasitesi gibi koşullarla gölgelenmesi olasılığı; Türkiye'nin ekonomik ve sosyal göstergelerinin dikkatle izlenmesi ve değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Hemen yarın gerçekleşmeyecek, 10-15 yıl sonrasına uzanan bir üyelik beklentisi, emekçiler açısından önümüzdeki dönemi riskli kılmaktadır. Genç nüfusun ucuz işgücü olarak sınırlar içinde tutulması, sosyal boyutun yeterince gözetilmemesi, ülkenin ucuz emek pazarına dönüşmesine ve Türkiye için fırsat olarak tanımlanan olanakların zaman içinde tükenmesine neden olabileceği gibi, AB ülkeleri içinde yaşayan emekçiler açısından da tehdit oluşturacaktır. Türkiye için, özel statülü ortaklık dahil, sosyal boyuttaki düşük standartlar ve düşük sosyal gelişmişlik düzeyi, emeğin kazanılmış hakları üzerinde bölgesel bir etki yaratacaktır.

Türkiye ile AB ülkelerinin temel ekonomik ve sosyal göstergelerinin karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan tablo bu potansiyelin varlığını göstermektedir.

Bu nedenle müzakere sürecinde sosyal konuların öne çıkarılması, sosyal politika ve istihdam başlığının ön sıralarda müzakere edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma ile farklı alanlara ilişkin karşılaştırmalı verilerle bu tablonun sergilenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmalarda Türkiye ile AB ülkelerinin durumunu karşılaştırmaya olanak sağlayacak yıllara ait kesinleşmiş veriler kullanılmıştır.

"AB Sürecinde İşçi Sınıfının Durumu" ile ilgili araştırmamızı bu sürece, emek araştırmacılarına ve emek mücadelesine katkı yapması dileği ile sunuyoruz.

DISK-AR
KASIM 2005

ZUMI

DISK-AR VI

Temel Göstergeler

Nüfus ve yüzölçüm

Türkiye, Avrupa Birliği'ne üye ve aday ülkeler arasında, toprak büyüklüğü açısından birinci; nüfusu en yüksek ikinci ülke.

Bu nedenle, kilometre kare başına düşen nüfus bir çok ülkenin gerisinde. Geniş toprakları ve kalabalık nüfusu ile Türkiye Avrupa için geniş olanaklar sunmaktadır.

	Yüzölçüm	Nüfus	Km Başına Kişi Sayısı
Almanya	357	82.502	23,1
Türkiye	781	70.712	9,1
İngiltere	245	60.483	24,7
Fransa	549	59.767	10,9
İtalya	301	57.478	19,1
İspanya	505	41.874	8,3
Polonya	313	38.195	12,2
Hollanda	41	16.224	39,6
Yunanistan	132	11.036	8,4
Portekiz	92	10.449	11,4
Belçika	31	10.372	33,5
Çek Cumh.	79	10.202	12,9
Macaristan	93	10.124	10,9
İsveç	450	8.958	2,0
Avusturya	84	8.067	9,6
İsviçre	41	7.343	17,9
Danimarka	43	5.387	12,5
Slovakya	49	5.380	11,0
Finlandiya	338	5.213	1,5
Norveç	324	4.564	1,4
İrlanda	70	3.953	5,6
Lüksemburg	3	452	15,1

Avrupa'nın en fakir ülkesi

	Satınalma Gücü Paritesine Göre GSMH	Kişi Başına GSMH
EU-25	8.049,0	26.100
Almanya	2.171,1	26.300
İngiltere	1.720,3	29.000
Fransa	1.708,9	27.800
İtalya	1.514,7	26.100
İspanya	946,0	23.200
Türkiye	482,9	6.800
Hollanda	472,8	29.100
Polonya	437,6	11.500
Belçika	294,3	28.400
İsveç	251,3	28.100
Avusturya	238,1	29.500
İsviçre	226,4	30.400
Yunanistan	214,0	19.500
Portekiz	191,9	18.400
Çek Cumh.	170,7	16.700
Norveç	164,6	36.100
Danimarka	160,5	29.800
Macaristan	147,7	14.600
Finlandiya	142,7	27.400
İrlanda	131,5	33.200
Slovakya	69,8	13.000
Lüksemburg	22,9	50.900
İzlanda	8,6	29.800

Türkiye Avrupa'nın altıncı büyük ekonomisi olmasına rağmen kişi başına ulusal gelirden açık ara sonuncu. Avrupa'da ortalama kişi başına gelir 26 bin dolar, Türkiye'de ise kişi başına gelir Avrupa'nın ancak dördte biri kadar. Yüksek nüfusa karşın, üretimin düşük olmasının ardındaki temel nedenler yetersiz yatırım, düşük istihdam, düşük katma değer yaratan alanların yaygınlığı ve hala tarımsal ekonomiden çıkılamaması.

Avrupa'nın “en küçük” devleti

Avrupa'da devlet hala ekonominin motoru durumunda. Birçok Avrupa ülkesinde devlet harcamalarının ulusal hasılaya oranı yarıdan daha fazla. Gelişmiş ekonomilerde ya da serbest ekonomik düzenin uygulandığı iddia edilen ekonomilerde devletin küçülmesi sözkonusu değil. Ulusal gelirin oranla en düşük devlet gelinine sahip ülke Türkiye. Özelleştirmelerle devlet küçültülüyor ama girilmeye çalışılan Avrupa Birliği'nde durum bundan farklı.

	Hükümet Gelirlerinin GSMH'a Oranı	Hükümet Harcamalarının GSMH'a Oranı
İsveç	58,1	58,3
Danimarka	57,4	55,8
Fransa	50,2	53,5
Macaristan	43,4	52,7
Avusturya	50,9	51,3
Slovakya	45,3	51,0
Belçika	50,5	50,5
Finlandiya	54,4	50,1
Çek Cumh.	42,8	49,9
Almanya	45,0	48,5
İtalya	45,6	48,0
Hollanda	45,9	47,5
Norveç	57,6	47,5
Yunanistan	45,3	46,8
İzlanda	44,9	46,0
Portekiz	43,2	45,9
Lüksemburg	46,7	44,0
İngiltere	39,4	40,7
İspanya	39,9	39,9
İsviçre	35,6	34,8
İrlanda	33,1	33,3
Türkiye	30,8	39,3

Vergi adaletsizliği

Türkiye’de işverenlerin savlarının tersine yüksek vergi yükü sözkonusu değil. OECD verilerine göre Avrupa ülkeleri içinde toplanan verginin ulusal gelire oranının en düşük olduğu ülkelerden birisi Türkiye. Türkiye’de vergi adaletsizliği sözkonusu. Bu adaletsizlik dolaylı vergilerle artıyor. Mal ve hizmetlerden alınan dolaylı vergilerin oranı, Türkiye’de yüzde 40’a yaklaşırken, Avrupa ülkelerinde bu oran yüzde 30.

Vergi Türlerinin Dağılımı

	Vergi Gelirlerinin GSMH'ya Oranı	Şahsi Gelir Vergisi	Kurumlar Vergisi	Sosyal Güvenlik Katkısı		Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler	Diğer
				İşçi	İşveren		
İsveç	51,4	31,9	5,7	5,6	23,6	25,1	8,1
Danimarka	49,8	52,7	6,3	3,8	0,7	32,2	4,4
Finlandiya	46,1	30,5	10,6	4,8	20,0	29,4	4,6
Belçika	45,8	31,6	7,9	9,8	18,9	24,6	7,1
Avusturya	45,4	22,9	6,9	13,4	15,7	27,1	14,0
Fransa	45,0	17,7	7,6	9,0	24,9	25,2	15,5
Norveç	43,3	24,2	21,7	6,9	12,3	31,3	3,5
İtalya	42,0	25,9	8,6	5,5	20,1	25,6	14,2
AB Ortalaması	41,0	25,8	8,9	9,2	16,1	30,1	10,0
Lüksemburg	40,7	17,7	18,3	12,0	12,4	26,6	13,1
Hollanda	39,5	16,3	10,4	17,1	11,5	30,7	13,9
Macaristan	39,0	19,6	6,1	5,7	23,7	38,7	6,3
Çek Cumh.	38,4	12,5	11,0	10,1	28,9	30,5	7,0
İngiltere	37,3	30,2	9,5	6,8	9,6	31,3	12,6
Yunanistan	36,9	14,7	9,2	12,0	14,4	37,9	11,8
Almanya	36,8	27,1	1,7	17,5	19,5	28,8	5,4
Türkiye	36,5	21,3	6,6	6,2	11,6	38,7	15,7
İspanya	35,2	19,6	8,1	6,0	24,7	29,3	12,4
Polonya	33,6	23,6	5,8	0,0	30,2	35,8	4,5
Portekiz	33,5	17,9	10,8	10,0	15,4	40,0	5,8
Slovakya	32,3	10,8	6,8	8,8	26,3	33,2	14,1
İsviçre	30,6	32,0	10,2	11,8	11,8	23,2	11,0
İrlanda	29,9	29,7	12,1	4,4	9,4	37,3	7,0

Türkiye hala bir tarım ülkesi

Ekonomideki tanımıyla katma değer, bir sektörün veya firmanın bir dönemde elde ettiği satış geliri ile üretim için dışarıya yapılan alım giderleri arasındaki farktır.

Tüm ülkelerde, hizmet sektöründeki katma değerlerin en fazla olmasının nedeni, bu sektörün emek yoğun olmasıdır.

Sektörlerin ulusal artışa yaptıkları katkıya bakıldığında, Türkiye’de tarımın önemli bir payı sözkonusu. Gelişmiş ülkelerde hizmetlerin yarattığı katma değer öne çıkarken, Türkiye’de hizmet sektörü Avrupa ülkelerinin oldukça gerisinde. Ulusal gelirimizi artırmanın ön koşulu katma değeri yüksek sektörlere öncelik vermek.

Toplam Katma Değer İçinde Sektörlerin Payı

	Tarım	Sanayi	Hizmet
Türkiye	12,0	30,5	57,5
Yunanistan	7,3	23,2	69,5
Slovakya	4,5	31,7	63,8
Çek Cumh.	3,8	39,6	56,7
Macaristan	3,8	31,0	65,3
Portekiz	3,8	28,8	67,4
Finlandiya	3,6	31,8	64,6
İspanya	3,4	29,7	67,0
İrlanda	3,3	42,0	54,7
Polonya	3,1	30,0	66,9
İtalya	2,7	28,3	69,0
Hollanda	2,6	25,8	71,6
Fransa	2,6	25,3	72,1
Danimarka	2,5	26,4	71,2
Avusturya	2,4	32,0	65,6
İsveç	1,9	28,2	70,0
Norveç	1,7	37,9	60,4
Belçika	1,3	27,0	71,7
Almanya	1,2	29,7	69,2
İngiltere	1,0	27,0	72,1
Lüksemburg	0,7	20,3	79,0

Türkiye kötü çalışma koşulları ile çekim alanı olamaz.

Milyar \$	2003 Yılında Gerçekleşen Doğrudan Sermaye Yatırımları		2002 Yılı İtibariyle Yapılmış Doğrudan Yatırımlar	
	Giren	Çıkan	İçerdeki	Dışardaki
Belçika-Luks.	104,5	120,8	„	„
Fransa	45,3	55,2	401,3	652,1
İspanya	25,6	23,4	236,3	225,2
İrlanda	25,5	1,9	184,7	34,8
Hollanda	19,7	36,1	344,1	374,2
İtalya	17,0	9,1	126,5	194,5
İngiltere	14,6	55,3	568,3	921,4
Almanya	12,9	2,6	510,2	654,9
İsviçre	12,2	10,9	125,1	295,4
Avusturya	6,9	7,1	41,9	39,7
Polonya	4,2	0,4	47,9	1,5
İsveç	3,4	10,6	118,0	144,4
Finlandiya	2,8	-7,4	34,0	63,9
Çek Cumh.	2,6	0,2	38,7	1,5
Danimarka	2,6	1,2	73,6	75,9
Macaristan	2,5	1,6	35,9	2,2
Norveç	2,2	2,6	42,6	„
Portekiz	1,0	0,1	43,2	31,9
Yunanistan	0,7	„	15,6	9,0
Slovakya	0,6	„	8,5	0,5
Türkiye	0,6	0,5	17,6	5,0

Yabancı sermaye girişi için ücretlerin ve sosyal güvenlik primlerinin düşük, vergilerin az, çalışma sürelerinin uzun, sendikal hakların yokluğu gibi emek karşıtı koşullar sayılıyor. Bir başka deyişle Türkiye, sermaye için dikensiz gül bahçesi haline getirilmek isteniyor. Ancak bu doğrultudaki tüm çabalara ve girişimlere karşın, Türkiye Avrupa ülkeleri içinde en az yabancı sermaye çeken ülke durumunda. En fazla yabancı sermaye çeken AB ülkelerinde ise ne çalışma süreleri uzun, ne ücretler, ne de sendikalaşma oranları düşük.

İhracat - İthalat denklemi=cari açık

Yıllarca kemer sıkma politikasının uygulandığı Türkiye’de, sermaye için tek çıkar yol olarak ihracat kaldı. Tüketim talebi sorunu yurt içinde satılamayan malların, yurt dışına yönlendirilmesiyle çözüldü. Ancak, ithalata dayalı olarak büyüyen ihracat, çığ gibi artan bir dış açık yarattı. İhracatın ithalatı karşılama oranının Avrupa’da en düşük olduğu ülkelerden biri Türkiye. Ulusal gelirimiz Avrupa altıncısı olmasına rağmen dış ticaretimiz, sonlarda yer almakta.

	İhracat	İthalat	Karşılama Oranı
Almanya	615,6	490,1	125,6
Fransa	304,9	303,8	100,4
İngiltere	288,6	351,7	82,1
İtalya	251,0	242,7	103,4
Belçika	215,8	198,1	109,0
Hollanda	175,3	163,4	107,3
İspanya	125,9	165,9	75,9
İrlanda	88,3	52,3	168,7
İsviçre	87,9	83,7	105,0
İsveç	81,0	66,2	122,3
Avusturya	71,3	71,4	99,9
Norveç	59,6	34,9	170,7
Danimarka	55,7	49,3	112,9
Finlandiya	44,7	33,6	132,8
Polonya	41,0	55,1	74,4
Çek Cumh.	38,5	40,7	94,5
Türkiye	35,8	51,3	69,8
Macaristan	34,3	37,6	91,2
Portekiz	26,5	40,0	66,2
Slovakya	14,5	16,6	87,1
Yunanistan	10,3	31,2	33,1
Lüksemburg	8,6	11,5	74,5

Yapısal sorunlar yapısal farklar

AB Ülkeleri ile aramızdaki temel farklılıkların başında ekonominin yapısal durumu geliyor. 1992-2000 yılları arasında, OECD ülkeleri içinde yüksek büyüme ortalaması yakalayan ülkelere olmamıza karşın; verimliliğin büyümenin kaynaklarından biri olmaması bu yapısal sorunların kaynağını oluşturuyor. Ekonomide, toplam çıktının toplam girdiye oranı ile hesaplanan toplam faktör verimliliği, Türkiye için eksi değer gösteriyor. Bu sonuç, belirtilen yıllar arasında yetersiz sermaye yatırımı ile verimsiz ve düşük teknolojiye dayalı yenileme çabaları anlamına geliyor. Yani ekonomide teknolojik bir gerilik söz konusu. Bu nedenle, imalat sanayimiz yapı itibari ile ileri teknolojiye uzak, yetersiz ve eski teknolojiye dayalı. Oysa, Japonya dışındaki tüm gelişmiş ülkelerde, büyümenin temel dayanağı verimlilik artışı. Yandaki tabloda yer alan dikkat çekici bir başka veri de, büyümenin sınırına yaklaşmış olan Almanya, İtalya, İsveç gibi ülkelerin büyümeye negatif katkı yapmasına karşın, istihdam artışını sürdürmeleri.

Tablo:1992-2000 Yılları Arasında Bazı OECD ülkelerinde Büyümenin Kaynakları

Ülke	GSYİH Büyümesi	Sermaye Birikiminin Katkısı	İstihdam Artışının Katkısı	Toplam Faktör Verimliliği Artışının Katkısı
ABD	3,95	32,7	30,1	36,6
Kanada	3,09	24,0	47,0	30,3
Japonya	0,95	146,4	9,1	-52,6
Belçika	2,04	39,3	10,6	49,7
Danimarka	2,2	19,0	15,8	64,4
Finlandiya	3,45	12,1	-4,3	92,5
Fransa	1,82	48,4	33,2	85,3
Almanya	1,71	52,7	-15,9	64,2
İtalya	1,1	64,1	-14,7	51,3
İsveç	2,28	18,3	-17,6	100,1
Türkiye	3,24	79,0	23,8	-2,1

Yetersiz yatırımlar geri teknoloji

Avrupa ülkelerinde sanayinin ekonomideki ağırlığı ve yeri birbirine yakın. Ülke ekonomilerinin ortalama beşte birini imalat sanayi oluşturuyor. Ancak yaratılan katma değer açısından Avrupa ülkelerinin doğusu ile batısı arasında belirgin bir fark var.

İmalat sanayiinde kişi başına yaratılan katma değer açısından Türkiye, Doğu Avrupa ülkelerine daha yakın. Fakat son yıllarda Türkiye imalat sanayiindeki yetersiz yatırımların ve geri teknolojiyle üretime devam etmenin sonucu olarak; Türkiye'nin bu alandaki büyüme eğilimi, gerilemeye dönüşmüştür. Teknolojik yatırımların yetersizliğinin en açık göstergesi imalat sanayiinde kişi başına yaratılan katma değerinin düşüklüğüdür. Orta ve Batı Avrupa ülkelerinde kişi başına yaratılan katma değer Türkiye'nin neredeyse on katı.

Göstergeler	Dönem	Türkiye	Doğu Avrupa Ülkeleri	Gelişmekte Olan Ülkeler	Orta ve Batı Avrupa Ülkeleri
İmalat Sanayi Yıllık Katma Değer Artış Hızı	1997-2002	-0,2	1,8	3,9	2,2
İmalat Sanayi Dışı Yıllık Katma Değer Artış Hızı	1997-2002	0,5	1,5	3,3	2,3
Sabit Fiyatlarla Kişi Başına İSKD (Dolar 1995)	2002	562	554	908	5726
İSKD Milli Gelire Oranı (Dolar 1995)	2002	19	15,1	20,3	19,3

Emekçiler

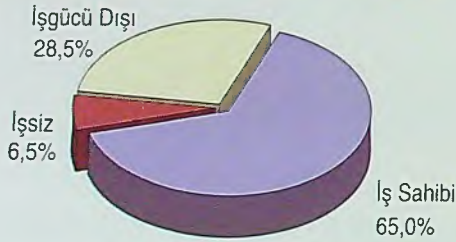
İstihdam yaratılmıyor

Avrupa Birliği ülkeleri 1997 yılında oluşturdukları Avrupa İstihdam Stratejisi ile istihdam oranlarını 2010 yılına kadar yüzde 70'e çıkarma hedefini önlere koydular. Avrupa Birliği'ne üye 25 ülkenin istihdam oranı şimdiden yüzde 65. Ancak Türkiye bu hedeften oldukça uzakta ve 15 yaş üstü çalışabilir nüfusunun yarısından fazlası işgücü dışında. Türkiye'de 15 yaş üstü her 100 kişiden 43'ü iş sahibi iken; Avrupa Birliği ülkelerinde her 100 kişiden 65'i iş sahibi.

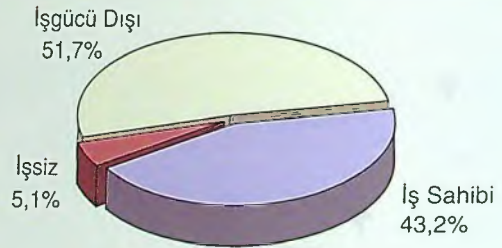
Avrupa Birliği

Türkiye

15 Yaş Üstü Nüfus: 375 Milyon

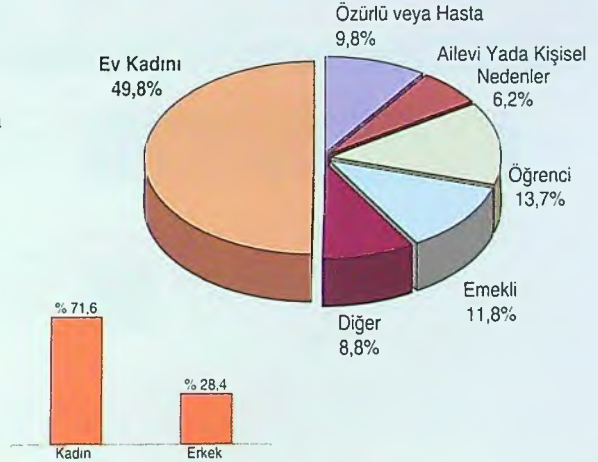
15 Yaş Üstü Nüfus: 49 Milyon

Hem Türkiye’de hem de Avrupa Birliği’nde işgücü dışında olan nüfusun büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturuyor. Çalışabilir nüfusun iş dışında olma nedenleri Türkiye’de ve Avrupa Birliği’nde farklı. Avrupa Birliği’nde bu nedenlerin başında emeklilik gelirken, Türkiye’de “ev kadınlığı” gibi belirsiz bir kavram öne çıkıyor.

İşgücüne dahil olmama nedenleri

İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus: 163 Milyon

İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus: 25,3 Milyon

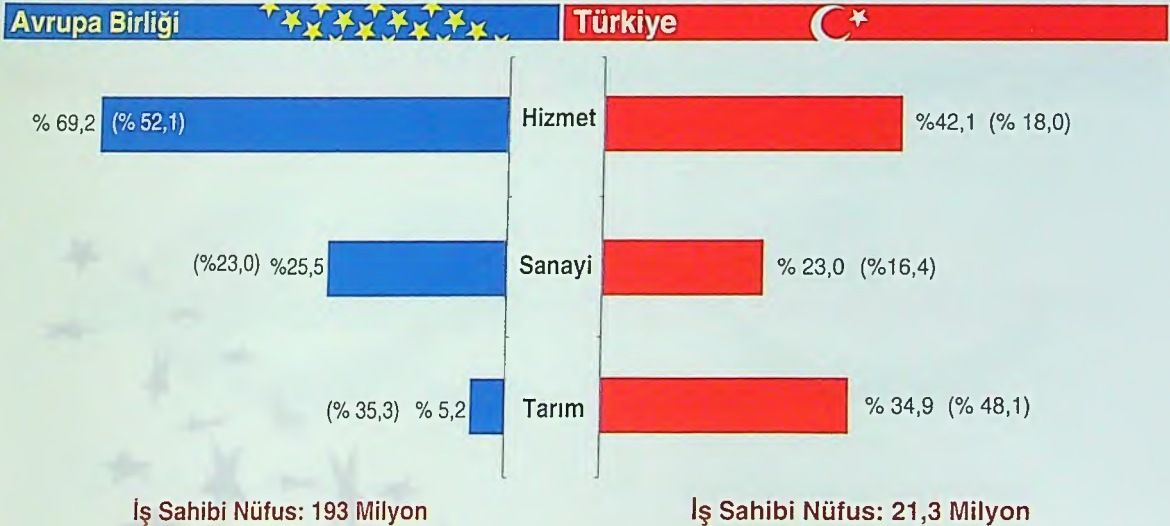
Türkiye'de kendi hesabına çalışma yaygın

Türkiye'de, 21,3 milyon iş sahibi nüfusun yarısı ücretli ve maaşlı olarak çalışırken, Avrupa Birliği'nde ücretli ve maaşlı olarak çalışanların oranı yüzde 80'in üzerinde. Özelleştirmelerle daralan kamu alanında ve büyük işletmelerde iş bulamayan nüfus Türkiye'de kendi işini kurmaya yöneliyor. Çalışan her üç kişiden biri kendi işini yapıyor. Türkiye'de dikkate değer bir başka nokta, her beş çalışandan birinin ücretsiz aile işçisi durumunda olması. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların yüzde 70'i, ücretli olarak çalışanların sadece dörtte biri kadın. Avrupa Birliği ülkelerinde ise, ücretli çalışanların neredeyse yarısı kadın.

Türkiye’de her üç kişiden biri, Avrupa Birliği ülkelerinde her 20 kişiden biri, tarımda çalışmakta. Kentlerde yeterli istihdam yaratılamaması ve hala modern tarımsal işletmelerin kurulamaması, çalışan nüfusun büyük oranda tarımda istihdam edilmesini zorunlu kılıyor. Avrupa Birliği ülkelerinde tarımsal istihdam sorunu modern tarımsal işletmeler ile çözümlenmiş, Türkiye hala bu sorunu çözememiştir.

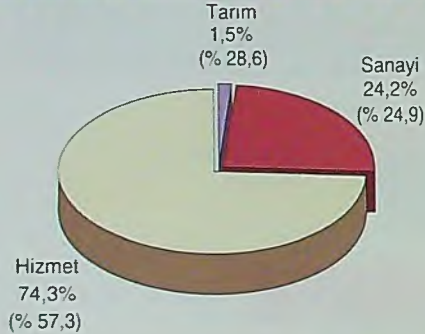
Tarımda İstihdam Yüksek

Ücretliler hizmet işkolunda

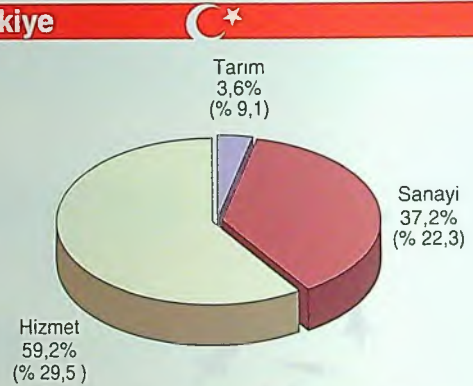
Hizmet sektöründe emek yoğun çalışma ağırlıkta olduğundan, hem Türkiye’de hem de Avrupa Birliği ülkelerinde ücretliler hizmet sektöründe yoğunlaşıyor. Türkiye’de ücretli olarak çalışanların yüzde 37’si sanayi sektöründe çalışırken, Avrupa Birliği ülkelerinde bu oran yüzde 25. Türkiye’de sanayide çalışanların oranının yüksek olmasının nedenlerinin başında, sanayi sektöründe de emek yoğun çalışmanın yaygın olması gelmektedir.

Avrupa Birliği

Ücretlilerin Sayısı: 160 Milyon

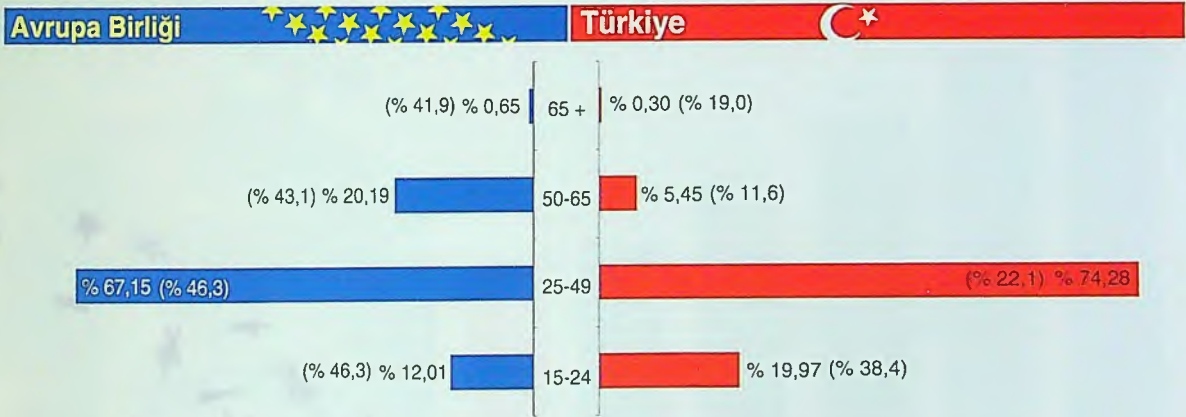
Türkiye

Ücretlilerin Sayısı: 10,7 Milyon

Türkiye'de 50 yaş üzerinde çalışanların oranı yüzde 6. Bu oran Avrupa Birliği ülkelerinde, yüzde 21 dolayında. Yani Türkiye'de çalışanlar Avrupalılara göre iş yaşamını erken terk etmek zorunda kalıyor. 15-24 yaş arası çalışanların oranı Türkiye'de, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin oldukça üzerinde, AB ülkelerinde yaş, kadınların işgücünde kalmasını etkilemezken, Türkiye'de kadınların işgücü içinde kalma süresini azaltıyor.

Ücretliler Türkiye'de iş yaşamını erken terk ediyor

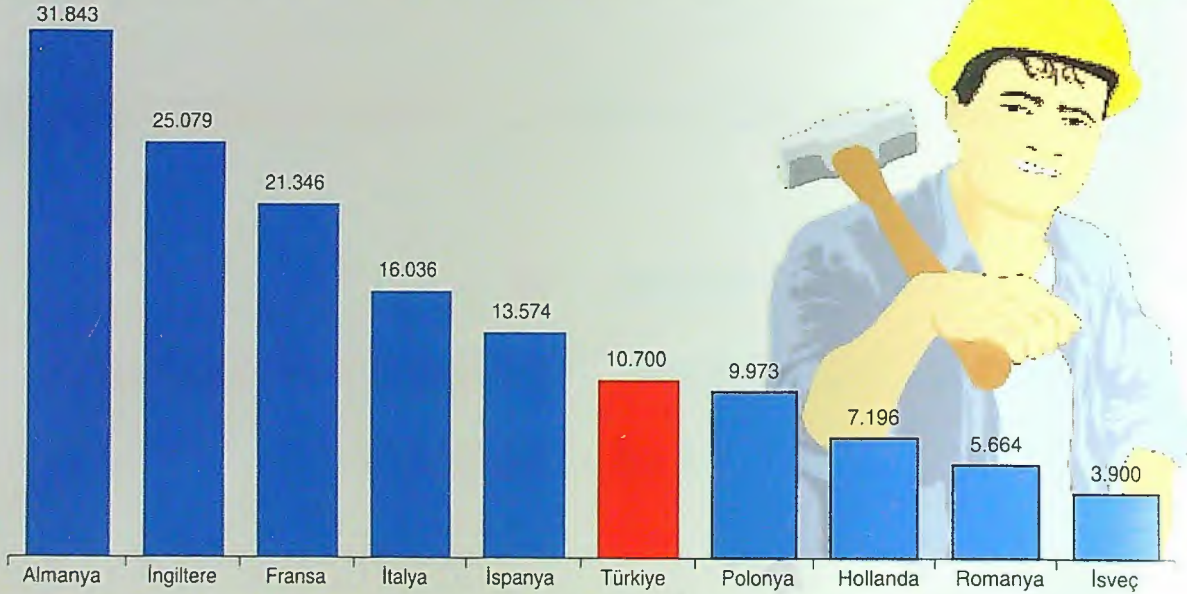
Ücretlilerin Sayısı: 160 Milyon

Ücretlilerin Sayısı: 10,7 Milyon

Ücretli sayısında Avrupa'da 6. sıradayız

Ülkelerin ücretli sayılarına göre yapılan sıralamada Türkiye Avrupa'da altıncı durumda. Yirmibeş Avrupa Birliği ülkesinde ve Türkiye'de yaşayan toplam 170 milyon ücretlinin yarısı dört ülkede, Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya'da toplanmakta.

Avrupa'da Ükelere Göre Ücretli Sayıları

Oransal açıdan Türkiye'deki ücretlilerin eğitim durumu Avrupa Birliği ülkelerinden iyi görünüyor. Ancak bu durum, Türkiye'deki istihdam sorununun bir başka boyutunu ortaya koyuyor. Bir başka deyişle, Türkiye'deki eğitim ile çalışma yaşamı arasında bir kopukluk söz konusu. Eğitim düzeyinin yüksek olması ne işin niteliğini ne de işsizliği belirliyor.

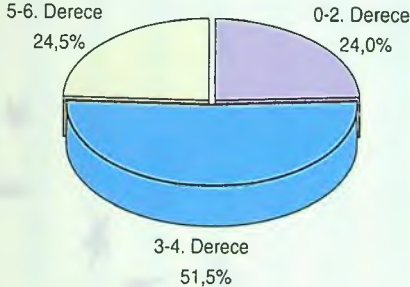
Ücretlilerin eğitim durumu iyi ama...

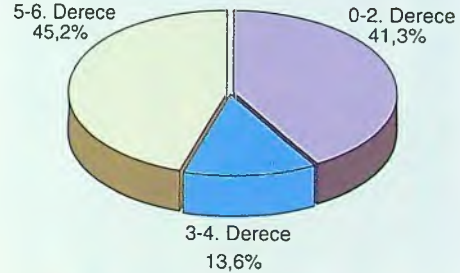
Avrupa Birliği

Türkiye

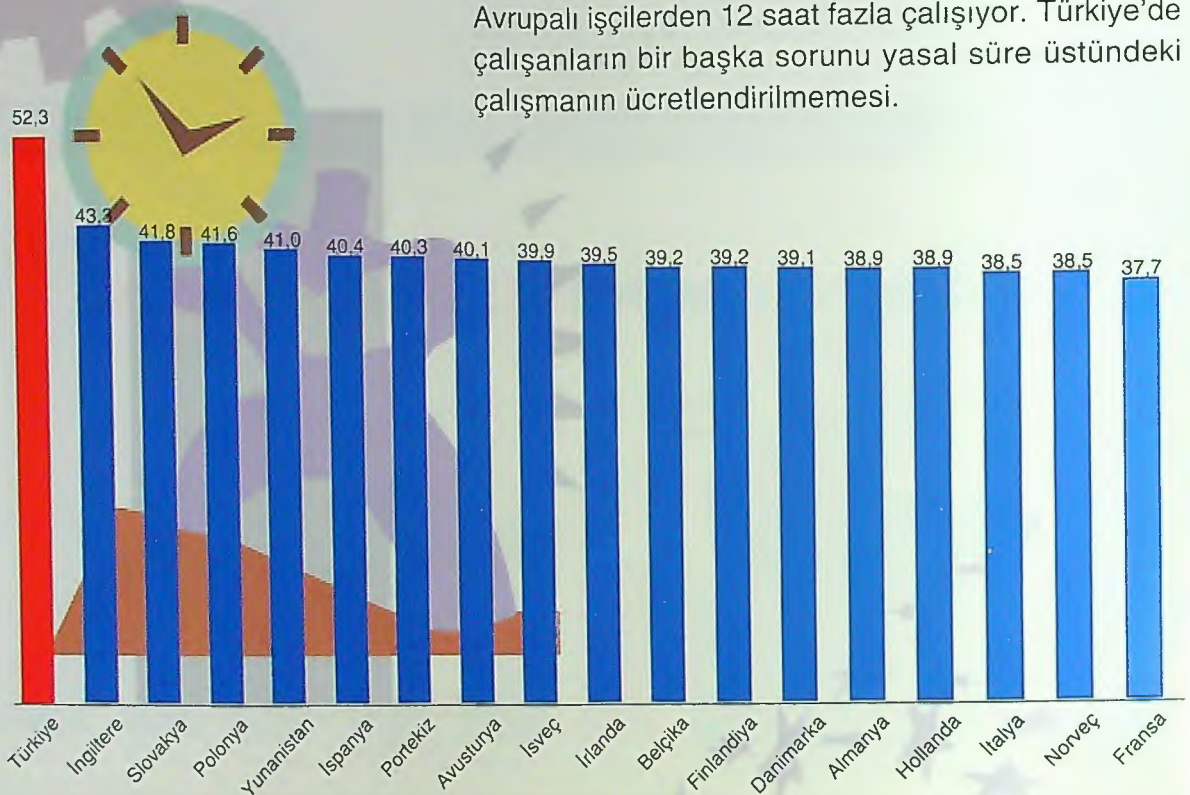
Ücretlilerin Sayısı: 160 Milyon

Ücretlilerin Sayısı: 10,7 Milyon

En uzun çalışma Türkiye'de

Türkiye'de ücretlilerin çalışma süresi Avrupa Birliği ülkelerine göre oldukça fazla. Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama çalışma süresi 40 saatin altında. Türkiye'de haftalık yasal çalışma süresi 45 saat olmasına karşın, bu süre 52 saatin üzerinde. Türkiye'de ücretliler Avrupalı işçilerden 12 saat fazla çalışıyor. Türkiye'de çalışanların bir başka sorunu yasal süre üstündeki çalışmanın ücretlendirilmemesi.

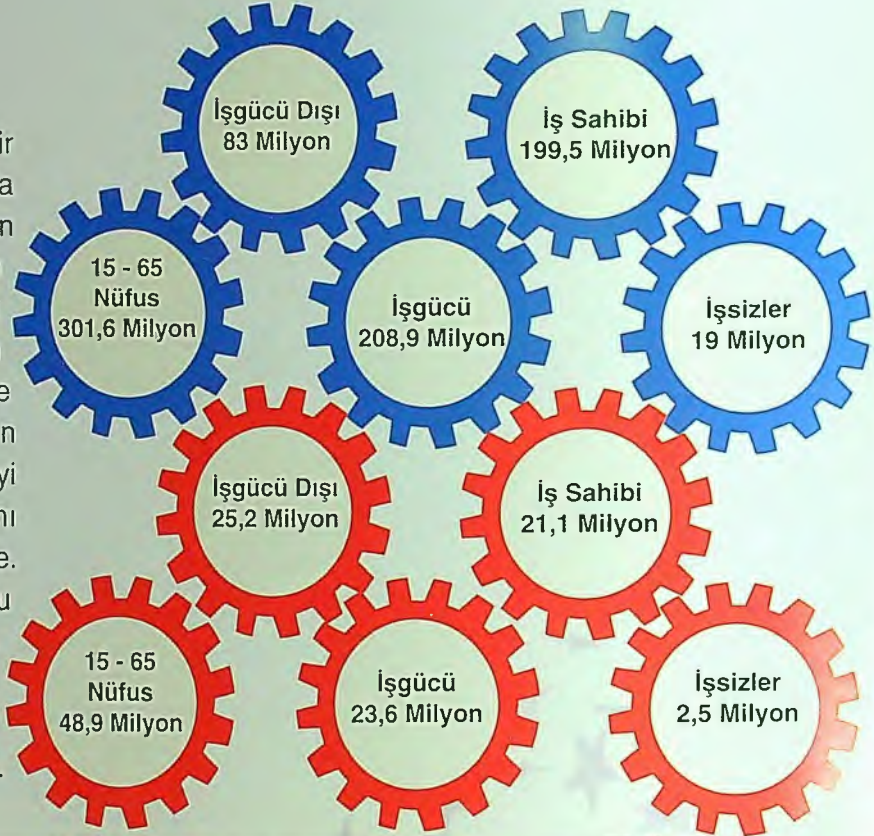

İşsizlik

İşsizlik her yerde

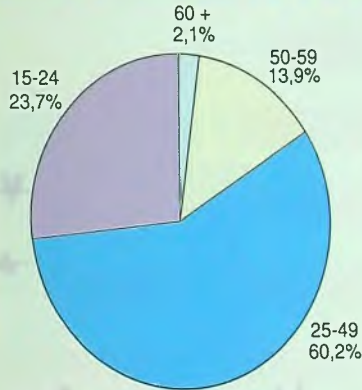
Türkiye yakın zamanda bir bunalım yaşamış olsa da kapitalizmin bunalımlarının dünyayı dolaştığı bilinen bir gerçek. Ekonomik bunalımlardan ilk etkilenen kesim ise çalışanlar. Türkiye içine girdiği bunalımın sonuçlarından etkilenmeyi sürdürüyor. İşsizlik oranı hala yüzde 10'un üzerinde. Tüm Avrupa'da yüzde 10'u bulan işsizlik oranı yakın bir gelecekte, ekonomik olmasa da sosyal bir bunalımın habercisi.

Türkiye'de işsizlerin yüzde 40'ı 15-24 yaş arası gençlerden oluşurken, Avrupa Birliği ülkelerinde bu oran yüzde 24 dolayında. Avrupa'da son yıllarda esnek çalışma uygulamalarının artması, işsizliği de birlikte getirmiş durumda. Avrupa Birliği'nde işsizlerin yüzde 60'ı çalışma yaşamının en verimli çağları olan 25-50 yaş arası nüfustan oluşmaktadır.

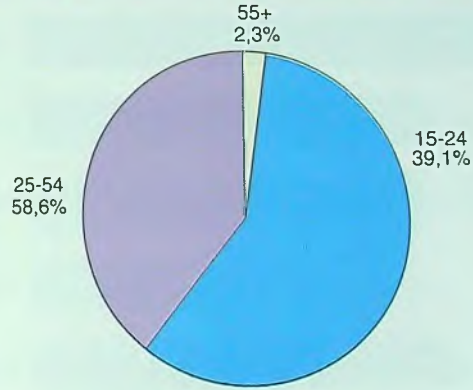
Türkiye genç işsizler ülkesi

Avrupa Birliği

İşsizler: 19 Milyon

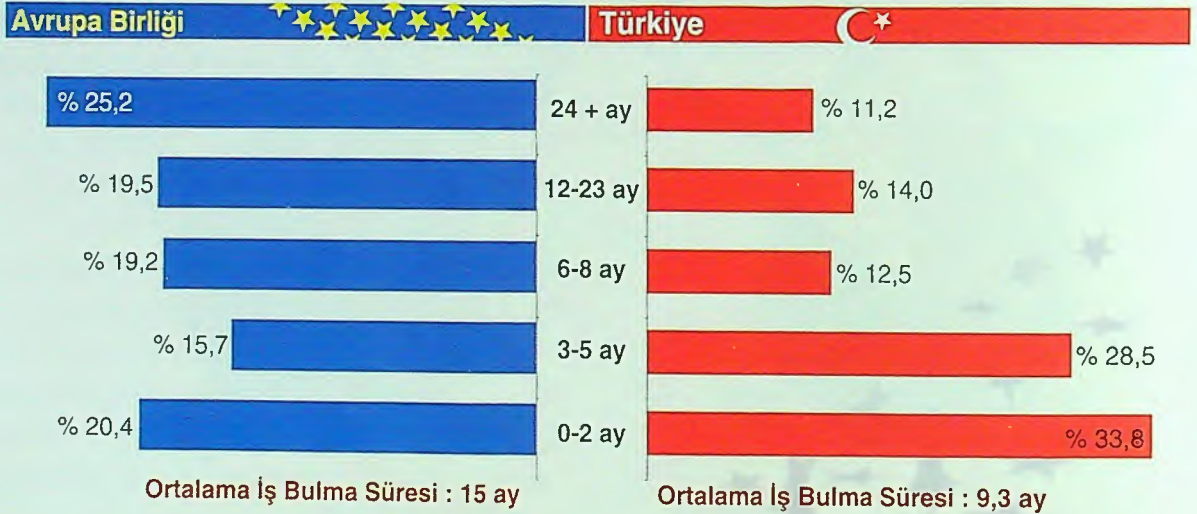
Türkiye

İşsizler: 2,5 Milyon

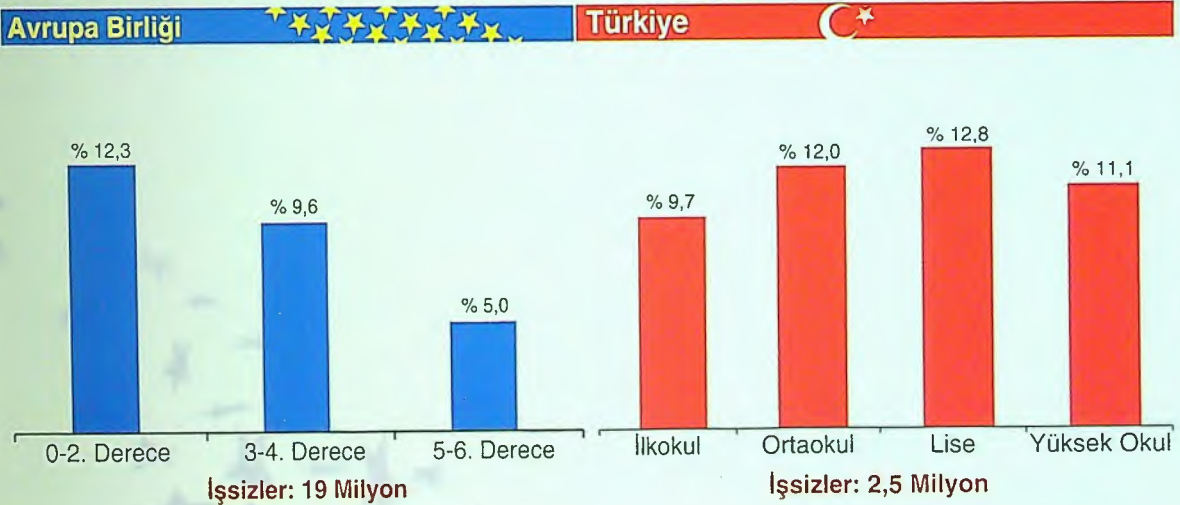
Avrupa'da işsizlik yapısal

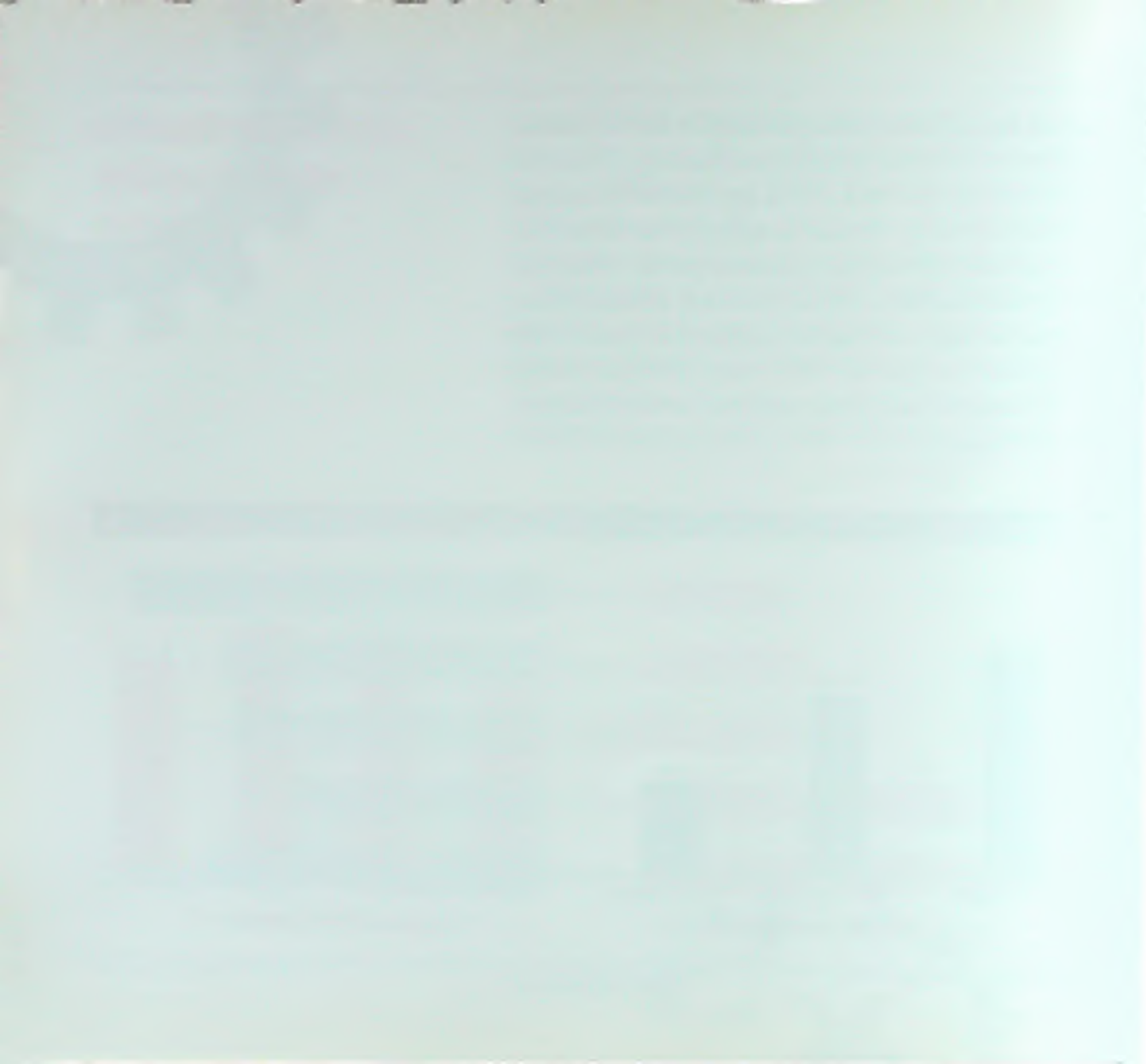
Avrupa Birliği ülkelerinde işsizlik süresi Türkiye'ye göre daha uzun. Avrupa'da iş bulma süresi ortalama 15 ay, Türkiye'de ise 9 ayın biraz üzerinde. Ancak Türkiye'de işsizlik süresinin düşük olmasının önemli bir nedeni, işsiz kalanların bir süre sonra işgücü dışına sürüklenmesi. Hazırlanan istatistikler işgücü dışına çıkanları, işsiz olarak tanımlamadığından, işsiz kalma süresi de azalmış gibi görünmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde her 4 işsizden birinin iki yıldan fazla işsiz kaldığı gerçeği, işsizliğin yapısal olduğunun göstergesi.

Türkiye'de eğitimli nüfus işsiz

Avrupa Birliği ülkelerinde eğitim ile işsiz sayısı arasında ters yönlü bir ilişki gözlemlenebilirken, Türkiye'de böyle bir ilişki yok. Avrupa'da eğitim artarken işsizlik azalıyor. Bu süreç, Türkiye'de aynı biçimde ilerlemiyor. Türkiye'de ortaokul mezunlarının yüzde 12'si işsiz, üniversite mezunu olmak durumu değiştirmiyor. Türkiye'de lise mezunlarının yüzde 13'ü, yüksek okul mezunlarının yüzde 11'i işsiz. Avrupa Birliği ülkelerinde, lise ve yüksek okul mezunlarının sadece yüzde 5'i işsiz.

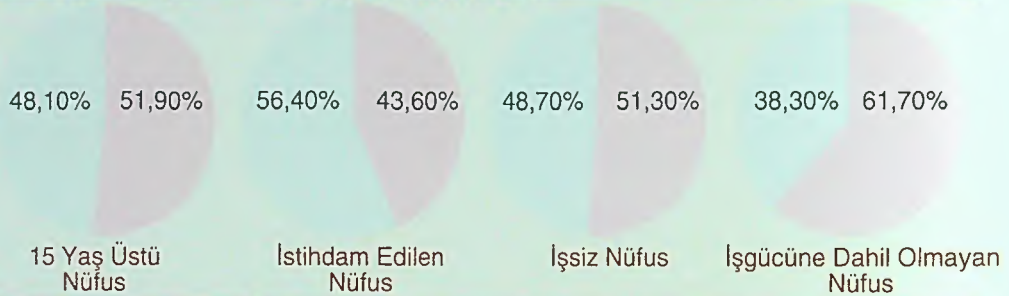

Kadınlar

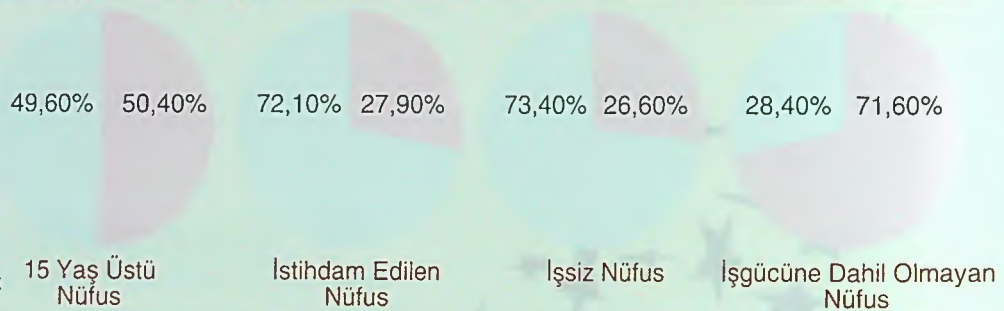
Türkiye'de kadınlar işgücü dışında

Türkiye'de kadınların iş yaşamına çekilememesi çalışma yaşamının en önemli sorunlarından biri. Bu sorunda geleneklerin ve "önyargıların" etkili olduğu ileri sürülse de, en önemli etkenlerin başında Türkiye'de istihdam alanlarının açılmaması geliyor. İşgücüne dahil olmayan her üç kişiden ikisi kadın olsa da, Türkiye'de çalışan kadınların büyük çoğunluğu aile işletmelerinde ücretsiz olarak çalışmaktadır.

Avrupa Birliği

Türkiye

Kadın

Erkek

15 Yaş Üstü Nüfus

İstihdam Edilen Nüfus

İşsiz Nüfus

İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus

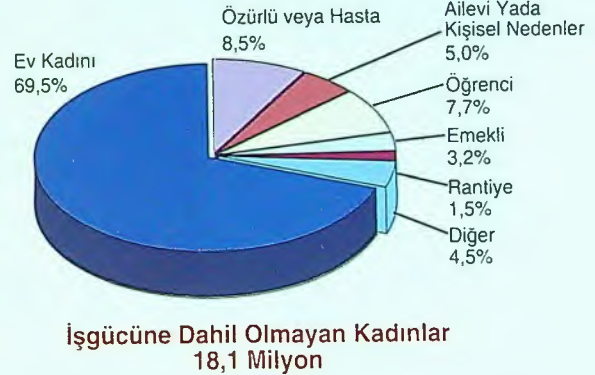
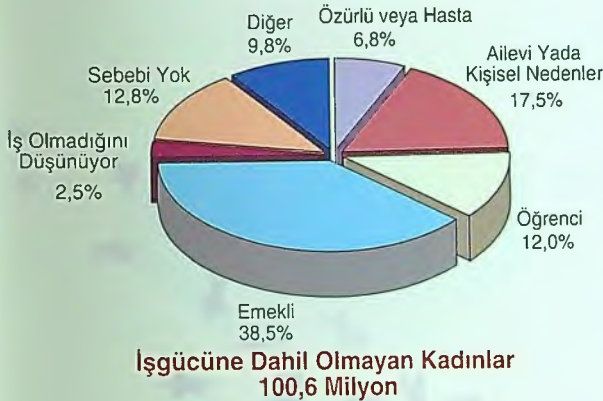
Türkiye’de işgücüne dahil olmayan kadınların yüzde 70’i kendisini “ev kadını” olarak tanımlamaktadır. Ancak ev içi üretim istatistiklere yansımadığından kadınların ekonomideki rolleri de belirsizleşmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde kadınların işgücü dışında bulunmasının başlıca nedeni emeklilik, yani iş yaşamlarını tamamlamış olmaları. Türkiye’de işgücü dışında bulunan kadınların sadece yüzde 3’ü iş yaşamını tamamlamış durumda.

Türkiye’de kadınlar evde

Avrupa Birliği

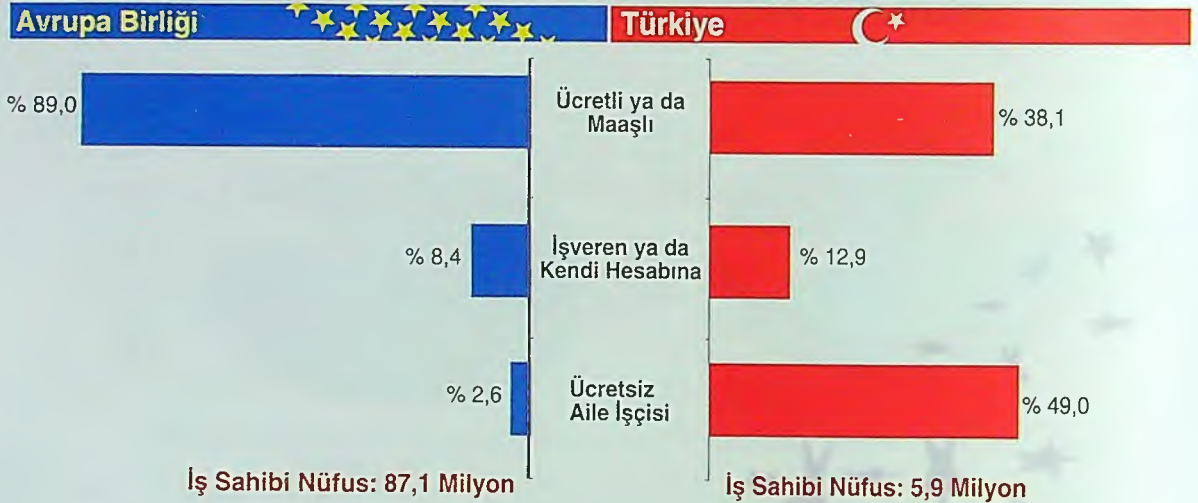
Türkiye

Türkiye'de kadınlar ücretsiz aile işçisi

Türkiye'de çalışan kadınların yarısı aile işletmelerinde ücretsiz olarak, yüzde 38'i de ücretli ya da maaşlı olarak çalışıyor. Avrupa Birliği ülkelerinde çalışan kadınların yüzde 90'ı ücretli olarak çalışmaktadır. Bu durum, Türkiye'de çalışan kadınların hala evden kopmadıklarını gösteriyor.

Türkiye'de ücretli çalışan kadınların iş yaşamına katılmasında eğitim önemli bir rol oynuyor. Çalışan kadınların yarısı lise ve daha yüksek bir okul mezunu. Avrupa Birliği ülkelerinde ise eğitim Türkiye'de olduğu gibi etkili bir öge değil. Avrupa Birliği'nde ücretli olarak çalışan kadınların büyük çoğunluğu orta düzey öğrenimli.

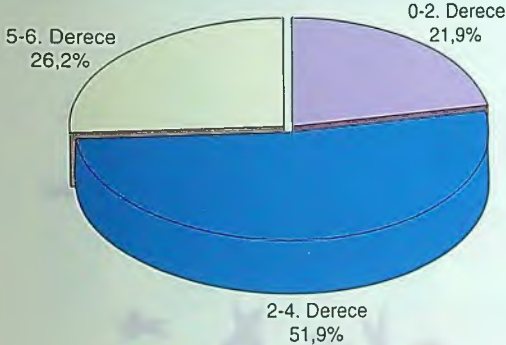

Türkiye'de ücretli kadınlar daha eğitilmiş

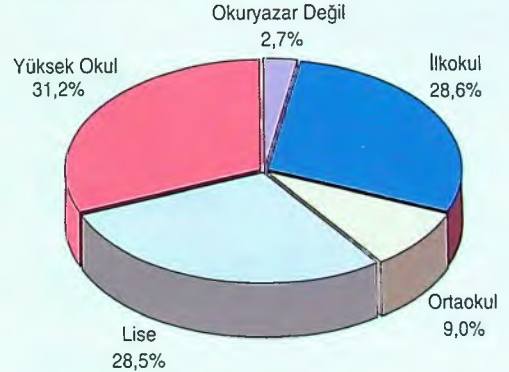
Avrupa Birliği

Türkiye

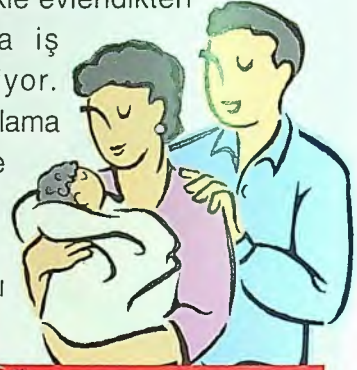
Kadın Ücretliler : 73,8 Milyon

Kadın Ücretliler : 2,2 Milyon

Ücretli kadınların yaş dağılımı

Türkiye’de ücretli çalışan kadınlar iş yaşamını erken terk ediyor. Yapılan araştırmalar kadınların özellikle evlendikten ve çocuk sahibi olduktan sonra iş yaşamından ayrıldıklarını gösteriyor. Türkiye’de ücretli çalışan kadınların ortalama yaşı 31, Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama yaş 39. Araştırma sonuçları kadının ev içi yükünün azaltılmasıyla iş yaşamı süresinin uzayacağını gösteriyor.

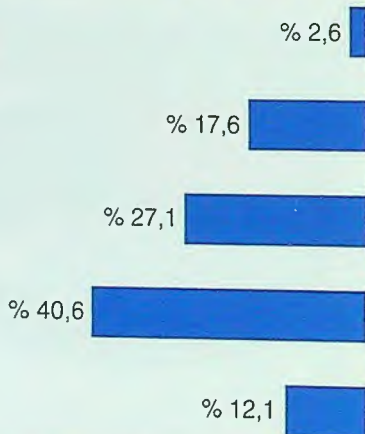

Avrupa Birliği

Türkiye

Ortalama Yaş
39,0

Kadın Ücretliler : 73,8 Milyon

60+

50-59

40-49

25-39

15-24

% 0,4

% 2,4

% 14,2

Ortalama Yaş
31,0

% 52,9

% 30,1

Kadın Ücretliler : 2,2 Milyon

DİE'ye göre istihdam halinde olmayan ve son üç ay içinde herhangi bir iş arama kanalını kullanmayan çalışma yaşındaki tüm kişiler işsiz sayılmaktadır. İstatistiklere göre Türkiye'de kadınların büyük oranda işgücü dışında görünmesinin ardındaki neden bu tanımdan kaynaklanmaktadır. Son üç ay içinde iş aramayan tüm kadınlar, DİE'ye göre işsiz sayılıyor. Avrupalı kadınlar ise iş yaşamına tutunmakta daha inatçılar. Türkiye'de işsizlerin sadece dörtte biri kadın, Avrupa Birliği ülkelerinde ise işsizlerin yarısı kadın. Türkiye'de işsiz kadınların yarısı, 15-24 yaş arası gençlerden oluşuyor. 35 yaşından sonra iş arayan kadınların sayısı oldukça düşük. Avrupa'da ise kadınlar için iş aramanın yaşı yok.

İşsiz kadınların yaş dağılımı

İşsizler

Erkek
% 51,8

Kadın
%48,2

İşsizler

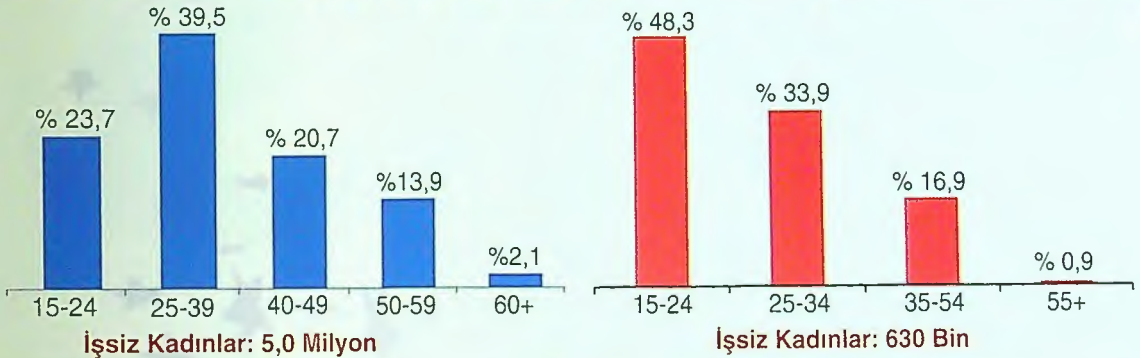
Erkek
% 73,4

Kadın
%26,6

Avrupa Birliği

Türkiye

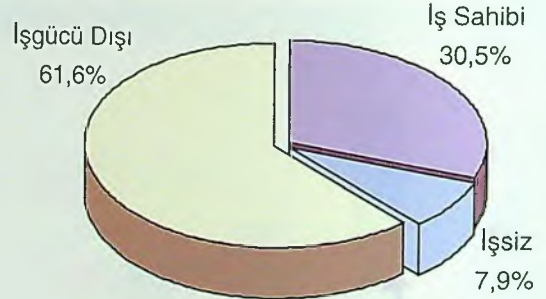
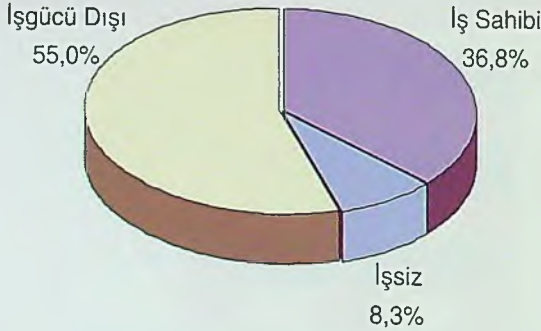
Gençler işgücü dışında

15-24 yaş arası genç nüfusa bakıldığında, Türkiye'de gençlerin yüzde 62'si işgücü dışında, Avrupa'da bu oran yüzde 55. Dolayısıyla, Avrupa'da iş sahibi gençlerin oranı daha fazla. Avrupa'da gençlerin yüzde 37'si, Türkiye'de ise yüzde 30'u iş sahibi. Gençler arasındaki işsizlik hem Avrupa'da hem de Türkiye'de yüksek.

Avrupa Birliği

Türkiye

Türkiye'de işi olan gençlerin "iş"deki durumunu "belirsiz" olarak nitelenebilir. Türkiye'de gençlerin neredeyse yarısı ücretsiz aile işçisi durumunda. Ücretsiz aile işçisi olan gençlerin çoğunun gizli işsizler olduğu da bilinen bir gerçek. Bu nedenle, çalışan gençlerin yarısına yakını geleceğin işsizleri. Avrupa'da ise ücretli ve maaşlı çalışma yaygın. Gençlerin yüzde 95'i, ücretli ya da maaşlı olarak çalışmakta.

Ücretli mi?
Ücretsiz mi?

Avrupa Birliği

Türkiye

İşveren ya da Kendi
Hesabına
3,7%

Ücretsiz Aile İşçisi
2,2%

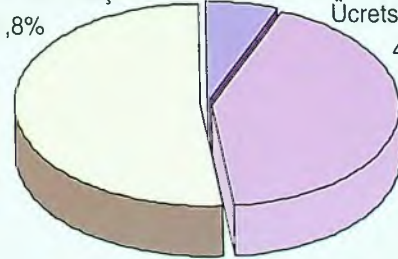

Ücretli ya da Maaşlı
94,1%

İşveren ya da Kendi
Hesabına
6,1%

Ücretli ya da Maaşlı
51,8%

Ücretsiz Aile İşçisi
42,1%

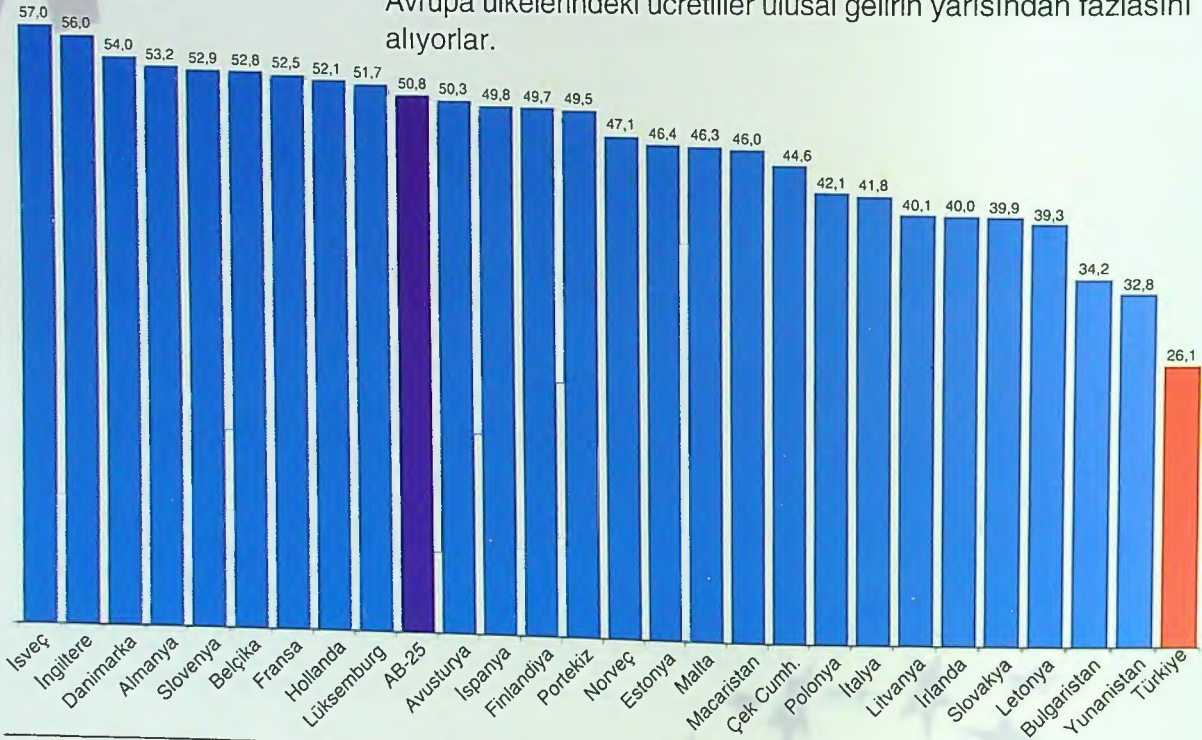

Gelir Dağılımı ve Bölüşüm

Türkiye'de ulusal gelirden en düşük pay işçiyeye

Gelir yöntemiyle hesaplanan ulusal hasıla temel dört bileşene ayrılır: İşgücü ödemeleri, sabit sermaye tüketimi, üretim ve ithalat vergileri ve işletme artışı. Bu dört bileşen içinden işgücü ödemeleri ücretlilerin (işçilerin ve memurların) ulusal artıktan aldığı payı brüt olarak göstermektedir. Bu hesaplama yöntemine göre, Türkiye'de ücretliler ulusal gelirin dörtte birini alırken Avrupa ülkelerindeki ücretliler ulusal gelirin yarısından fazlasını alıyorlar.

Kaynak: Eurostat 2003, DIE 2003

Gelir dağılımının bir başka göstergesi olan bütçenin fonksiyonel dağılımına göre, Türkiye Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla geleceğine en az yatırım yapan ülke. Türkiye’de bütçenin halk sağlığına verdiği önem yüzde 1,4; gençlerin eğitimine verdiği önem yüzde 4,6 ve yaşlılarına verdiği önem yüzde 5,6 iken; tefeci, faizci ve hortumculara verdiği önem yüzde 20. Türkiye temel kamu hizmetleri konularında Avrupa ülkelerinin son derece gerisinde.

Bütçe gelir dağılımını bozuyor

Bütçeden Yapılan Harcama Türlerinin GSMH'a Oranı

	Toplam Harcamalar	Savunma ve Emniyet	Sağlık Hizmetleri	Eğitim Hizmetleri	Sosyal Güvenlik Hizmetleri
Danimarka	56,2	2,6	5,8	8,5	25,1
İsveç	58,5	3,6	7,3	7,4	25,0
Almanya	48,8	2,8	6,5	4,1	22,8
Finlandiya	50,9	3,1	6,5	6,6	21,7
Avusturya	50,8	2,3	6,6	5,8	21,1
Fransa	53,5	3,4	8,4	6,0	20,6
Yunanistan	46,8	3,8	3,1	3,2	20,0
Lüksemburg	45,5	1,4	5,3	5,4	19,3
Norveç	48,8	3,2	8,4	6,7	19,0
Hollanda	49,0	3,3	4,7	5,2	18,6
İtalya	49,0	3,4	6,5	5,2	18,3
Belçika	51,0	2,9	7,0	6,3	18,1
Macaristan	49,8	3,3	5,6	6,0	16,9
İngiltere	43,5	4,9	6,8	5,3	16,5
Slovakya	39,2	3,8	2,3	4,3	15,7
Malta	50,9	2,7	6,5	6,4	14,3
Portekiz	46,4	3,7	7,0	7,1	14,1
İspanya	39,9	3,3	5,4	4,4	13,5
Kıbrıs	45,4	5,1	3,2	5,7	11,3
Litvanya	35,7	3,7	3,3	6,2	10,8
Estonya	35,8	4,5	4,1	6,4	10,4
İrlanda	33,7	2,2	6,4	4,4	9,4
Türkiye	39,3	4,7	1,4	4,6	5,6

Bütçe zenginler lehine çalışıyor

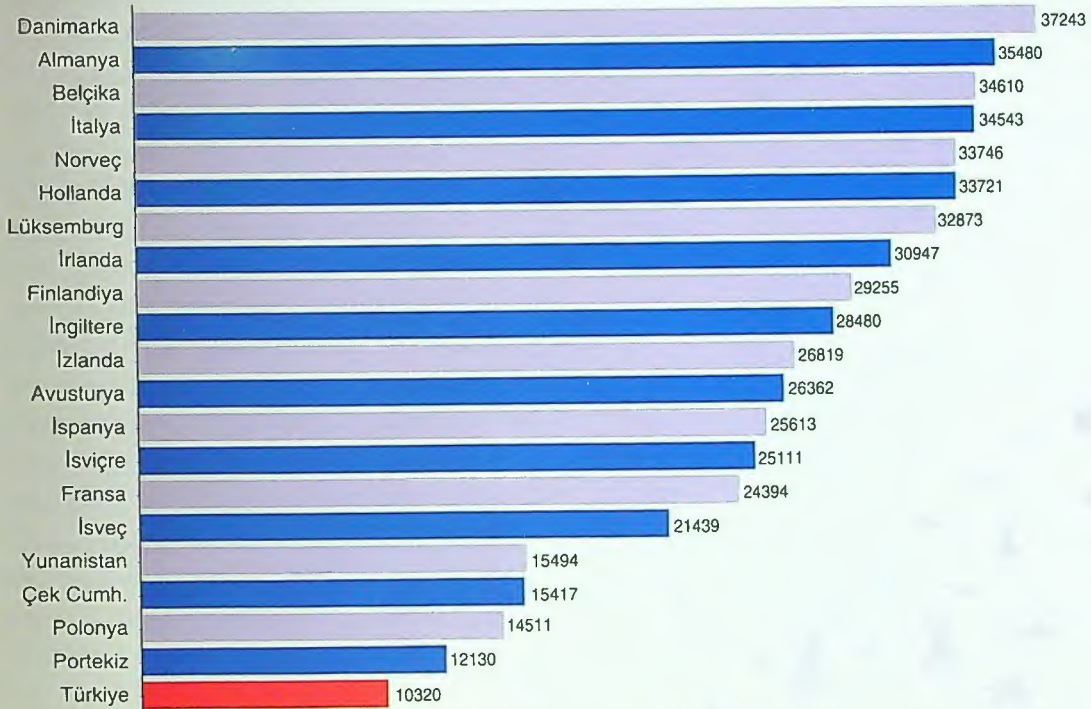
OECD'nin 2002 yılında yaptığı çalışmaya göre Türkiye, OECD ülkeleri içinde Meksika'dan sonra bütçesini en adaletsiz kullanan ülke. Türkiye bütçe harcamalarının yüzde 45'ini nüfusun yüzde 30'unu oluşturan zenginler için kullanırken, en yoksul yüzde 30 için ise yüzde 15'ini kullanıyor. Bir başka deyişle, yoksula bir verirken, zengine üç veriyor. Ancak Avrupa Birliği ülkelerinde bütçenin dağılımı ters yönde gerçekleşiyor. Örneğin İngiltere'de bütçeden zenginlere 1 verilirken, yoksullara 5 veriliyor. Yunanistan, İtalya ve Avusturya dışındaki tüm ülkelerin bütçelerinden yoksullar zenginlerden daha fazla pay alıyor.

Hükümet Transferlerinin Dağılımı

	En Yoksul 30%	Orta 40%	En Zengin 30%
Meksika	13,7	27,2	59,1
Türkiye	15,2	40,2	44,6
Yunanistan	20,9	37,7	41,5
İtalya	20,5	45,0	34,5
Avusturya	26,8	40,9	32,3
Almanya	31,7	37,6	30,7
Macaristan	28,7	42,8	28,5
İsveç	33,7	40,5	25,8
Fransa	35,6	39,3	25,1
ABD	41,4	35,5	23,0
Belçika	36,0	41,6	22,5
Kanada	41,5	37,7	20,8
Norveç	45,1	36,6	18,3
Hollanda	45,8	36,1	18,1
Danimarka	43,4	38,9	17,7
Finlandiya	43,2	40,4	16,4
İrlanda	47,1	38,1	14,8
İngiltere	54,5	33,9	11,7
Avustralya	62,3	31,1	6,5

Dört kişilik bir ailenin ortalama geçim düzeyi 1500 YTL dolayındayken, asgari ücretin 350 YTL olduğu Türkiye'de ücretler, Avrupa düzeyinin oldukça gerisinde. Türkiye'de bir işçi, Danimarka'da çalışan bir işçinin ancak dörtte biri kadar ücret almaktadır. Türkiye Avrupa Birliği ülkeleri içinde satın alma gücü paritesine göre en son sırayı almaktadır.

Satın alma gücü paritesine göre ücret düzeyleri

Ücret artışları verimlilik ve enflasyon

2002-2003 Yılları Arasında Avrupa Ülkelerinde Ücret Artışları, Enflasyon ve Verimlilik

Ülkeler	Enflasyon (A)	Verimlilik (B)	(A + B)	Ücret Artışları	Fark
Estonya	3,9	8,5	12,4	18,3	5,9
Bulgaristan	9,4	5,7	15,1	19	3,9
Litvanya	5	10	15	18,9	3,9
Macaristan	10,5	4,5	15	18,2	3,2
Norveç	5,1	3,9	9	10,2	1,2
Belçika	3	1,8	4,8	5,8	1
Hollanda	4,8	1,1	5,9	6,4	0,5
Romanya	37,7	19,9	57,6	57,7	0,1
Almanya	2,2	3,1	5,3	5,2	-0,1
İngiltere	3	3,3	6,3	6,2	-0,1
İtalya	5,5	-0,9	4,6	4,3	-0,3
Portekiz	6,3	1	7,3	6,9	-0,4
Fransa	2,2	1,4	3,6	3,1	-0,5
Avusturya	3	2,3	5,3	4,7	-0,6
İspanya	6,7	1,1	7,8	6,5	-1,3
İsveç	3,5	3,9	7,4	6	-1,4
Danimarka	3,8	4	7,8	4,7	-3,1
Finlandiya	2,9	5,5	8,4	5,2	-3,2
Yunanistan	6,6	6,8	13,4	9,3	-4,1
Slovenya	11,8	7,2	19	13,1	-5,9
İrlanda	7,5	7,5	15	9	-6
Slovakya	12,9	7,7	20,6	14	-6,6
Polonya	2,4	20	22,4	6	-16,4
Türkiye	48,1	15,7	63,8	43	-20,8

Kaynak: EIRO, DİE

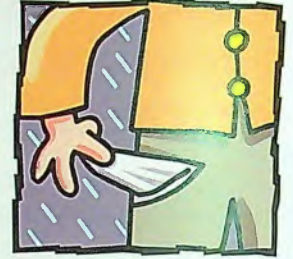
Ücret artışlarının enflasyonla karşılaştırılması ücretlerin satın alma gücünü koruyup korumadığını; ücretlerin, verimlilik ile karşılaştırılması ise, işçi ile işveren arasındaki bölüşüm ilişkilerinin değişip değişmediğini gösterir. Tablodaki veriler Türkiye'yi, ücretlerin en fazla aşındığı ve bölüşümün en fazla bozulduğu ülke olarak gösteriyor. 2002-2003 yıllarında, ücretlerini enflasyona karşı koruyan ve gelir bölüşümündeki payını artırabilen ülkelerin başında Doğu Avrupa ülkelerinin gelmesi ise dikkat çekici bir sonuç ortaya koyuyor.

Asgari ücretin en yaygın olduğu ülke: Türkiye

Sermaye çevrelerince her fırsatta, Türkiye'de asgari ücretin yüksek ve bir çok Doğu Avrupa ülkesinin bile önünde olduğu dile getirilir. Gerçekten veriler, bazı Doğu Avrupa ülkelerinde asgari ücretin Türkiye'ye göre düşük olduğunu gösteriyor. Fakat unutulmaması gereken nokta, Doğu Avrupa ülkelerinde hala sosyal ücret uygulamalarının geçerli olduğudur. Sağlık, eğitim, ulaşım, konut, enerji vb gibi konularda sürmekte olan sosyal destekler, asgari ücretin dışındadır. Kaldı ki, asgari ücretin ne kadar yaygın olduğu da önemli bir ölçüttür. Asgari ücretin avro bazında Türkiye'ye göre düşük olduğu Doğu Avrupa ülkelerinde, işçilerin ortalama yüzde 7'si asgari ücret ile çalışırken, Türkiye'de bu oran yüzde 36 dolayındadır. Bir başka deyişle, Doğu Avrupa ülkelerinde her 14 işçiden biri asgari ücret ile çalışırken, Türkiye'de her 3 işçiden biri asgari ücretle çalışmaktadır.

Ülkeler	Asgari Ücret	Asgari Ücretlilerin Oran
Lüksemburg	1403	15,1
Hollanda	1265	2,3
Fransa	1173	14,0
İngiltere	1083	1,9
İrlanda	1073	2,1
Yunanistan	605	-
Malta	542	3,5
İspanya	537	0,8
Portekiz	498	4,0
Slovenya	471	2,6
Türkiye	240	35,6
Çek Cumh.	207	2,0
Macaristan	189	11,4
Polonya	177	4,0
Estonya	159	7,4
Slovakya	148	0,1
Letonya	125	8,8
Litvanya	121	15,4
Romanya	69	8,9
Bulgaristan	61	5,1

Piyasa geliri kimlere gidiyor

Toplam Piyasa Gelirinin Paylaşımı
En Yoksul 30% Orta 40% En Zengin 30%

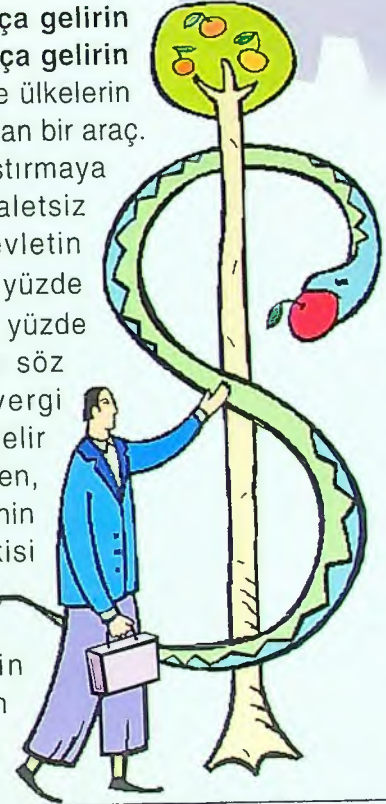
Meksika	6,4	24,1	69,4
Türkiye	8,0	23,9	68,1
İrlanda	5,7	33,2	61,1
Macaristan	8,6	32,0	59,4
İtalya	9,0	31,9	59,1
Belçika	7,4	33,8	58,8
İngiltere	7,8	34,9	57,4
ABD	8,9	33,9	57,1
Avustralya	7,4	36,0	56,6
Fransa	10,9	33,5	55,6
Kanada	9,6	35,5	54,9
Finlandiya	10,2	35,6	54,2
Yunanistan	11,7	34,3	54,0
İsveç	9,3	36,9	53,9
Hollanda	10,0	37,1	52,8
Almanya	11,9	36,3	51,8
Norveç	11,0	37,3	51,7
Danimarka	11,4	37,8	50,8

OECD'nin 2002 yılında yaptığı çalışmaya göre, OECD ülkeleri içinde Türkiye Meksika'dan sonra gelirin en adaletsiz dağıldığı ülke. Türkiye'de piyasalarda ortaya çıkan gelirin yüzde 70'i en zengin yüzde 30'luk dilime giderken, en yoksul yüzde 30'luk dilimin elde ettiği gelir sadece yüzde 8. Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerine gidildikçe gelir daha adil dağılmakta. En zengin yüzde 30'luk dilimin en az pay aldığı ülke Danimarka.

Avrupa'da gelir dağılımı en bozuk ülke: Türkiye

Ülkeler	Gini Katsayısı
Türkiye	0,448
İngiltere	0,354
Portekiz	0,348
Bulgaristan	0,334
Fransa	0,326
İsviçre	0,324
Romanya	0,321
Yunanistan	0,320
Hollanda	0,311
İtalya	0,306
Almanya	0,294
İrlanda	0,284
Polonya	0,282
İsveç	0,249
Norveç	0,247
Belçika	0,246
Danimarka	0,246
Slovenya	0,239
Finlandiya	0,226
Macaristan	0,225
Çek Cumh.	0,216
Slovakya	0,178

Gini Katsayısı, sıfıra yaklaştıkça gelirin eşit dağıldığını, bire yaklaştıkça gelirin eşitsiz dağıldığını gösteren ve ülkelerin gelir dağılımını ölçmekte kullanılan bir araç. OECD tarafından yapılan araştırmaya göre, Türkiye gelirin en adaletsiz dağıldığı Avrupa ülkesi. Devletin karışması olmadan en zengin yüzde 30'luk dilim, piyasadaki gelirin yüzde 70'ine el koymakta. Devletin söz konusu duruma bütçe ve vergi uygulamaları ile karışarak gelir dağılımını düzeltmesi gerekirken, Türkiye'de vergilerin ve bütçenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi olumsuz yönde. Bu nedenle Türkiye'nin gelir dağılımı ve gelir dağılımında adaletin gerçekleşmesi açısından yürümesi gereken daha çok yolu var.

Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik harcamaları

Sosyal güvenlik sistemi; sadece çalışanları değil, toplumdaki tüm emekli, yoksul, özürlü ve özel olarak korunması gereken risk gruplarının güvenliğini sağlaması gereken bir sistem. Nüfusun yoksul kesimlerini kapsayan sosyal güvenlik harcamaları bakımından Türkiye, yine Avrupa ülkeleri içinde son sıralarda. Avrupa ülkelerinin emekli, yoksul, özürlü ve muhtaçlara GSYİH' dan ayırdığı pay ortalama yüzde 27,5 iken, Türkiye'de bu oran sadece yüzde 11,2.

Sosyal Güvenlik Harcamalarının GSYİH'a Oranları

İsveç	31,3	İtalya	25,6
Fransa	30,0	Slovenya	25,6
Almanya	29,8	Norveç	25,6
Danimarka	29,5	Portekiz	23,9
İsviçre	28,9	İspanya	20,1
Avusturya	28,4	İzlanda	20,1
Hollanda	27,6	Macaristan	19,9
Belçika	27,5	Slovakya	19,1
Yunanistan	27,2	İrlanda	14,6
İngiltere	27,2	Türkiye	11,2
Finlandiya	25,8	AB-15	27,5

Kaynak: Eurostat

1999 yılında *reform* sürecinde Türkiye’de emeklilik yaşı sorgulandı ve çalışanların erken emekli olduğu iddia edildi. Çalışanların, çalışma yaşamına giriş yaşı üzerinde hiç durulmadı. Türkiye’de çalışanlar Avrupa ülkelerine göre daha erken emekli olabilir; fakat OECD tarafından yapılan bir araştırma Türkiye’de çalışanların iş yaşamına Avrupalı işçilerden önce başladığını gösteriyor. Yandaki tablo, Türkiye’de iş yaşamında geçen sürenin OECD ortalamasından yüksek olduğunu açıklıyor. Türkiye, işverenlerin ileri sürdüğü gibi en uzun emeklilik süresi olan ülkede değil. Otuz OECD ülkesi içinde emeklilik süresi bakımından Türkiye 24. sırada. Türkiye’de bir çalışanın ömrünün yüzde 15’i emeklilikte geçiyor. Ayrıca, Türkiye’nin emeklileri için GSYİH’dan ayırdığı pay Avrupa ortalamasının çok gerisinde.

**Çok çalış,
geç emekli ol,
az maaş al**

Avrupa Ülkelerinde Emeklilik Ödemelerinin GSYİH'a Oranları

İtalya	14,7	Belçika	11,2
Avusturya	14,2	Finlandiya	10,9
Yunanistan	13,3	Danimarka	10,7
Fransa	13,2	Lüksemburg	10,1
Almanya	13,1	İspanya	9,7
İsviçre	13,0	Macaristan	8,9
Hollanda	12,9	Norveç	7,8
İngiltere	11,8	Slovakya	7,2
Slovenya	11,7		
Portekiz	11,4	Türkiye	7,3
İsveç	11,4	AB-15	12,5

	Çocukluk ve Eğitim	Çalışma Yaşamı	Emeklilik
Belçika	27,9	48,3	23,8
Fransa	28,7	49,4	21,9
Avusturya	25,5	52,7	21,8
İtalya	28,4	50,3	21,3
Yunanistan	27,5	52,6	19,9
Hollanda	23,2	57,6	19,2
Finlandiya	26,6	54,4	19,0
İngiltere	22,7	58,7	18,6
İspanya	26,8	54,6	18,6
İsveç	25,2	56,6	18,2
Danimarka	23,6	58,3	18,1
Almanya	26,3	55,9	17,8
Macaristan	30,1	52,2	17,7
OECD Ort.	26,1	56,9	17,0
Çek Cum.	28,0	55,0	17,0
Slovakya	28,5	54,5	17,0
Polonya	29,7	53,4	16,9
İsviçre	24,0	59,7	16,3
Norveç	23,8	60,1	16,1
Türkiye	27,0	58,1	14,9
İrlanda	25,7	60,5	13,8
Portekiz	27,4	60,9	11,7
İzlanda	23,3	66,0	10,7

Sosyal güvenlikte devletin prim katkısı yok

Sosyal Güvenlik Sistemine Tarafların Katkısı

lke	Devlet Payı	İşveren Payı	İşçi Payı	Diğer
Belçika	23,0	51,4	23,0	2,6
Danimarka	62,6	9,3	21,1	7,0
Almanya	32,6	37,4	27,8	2,2
İspanya	45,1	38,6	9,1	2,3
Fransa	30,4	50,3	20,8	2,8
İrlanda	58,3	22,8	14,5	2,3
İtalya	41,1	51,4	14,6	1,8
Lüksemburg	46,2	29,5	24,4	4,9
Hollanda	16,3	20,2	35,3	16,8
Portekiz	37,8	39,4	18,0	7,8
İngiltere	48,2	27,5	19,5	1,7
Türkiye	-	54,3	38,7	6,8
Avrupa Ort.	36,0	41,1	21,7	3,4

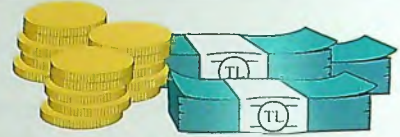
Türkiye'de sosyal güvenlik sistemi emeklilik yaşı, süresi, emeklilik maaşı ve sağlık harcamaları gibi giderler üzerinden tartışılırken; sistemin gelirlerini belirleyen etmenler görmezden geliniyor. Avrupa lkeleri ile farkı bakımından Türkiye'nin en önemli özelliği, devletin sosyal güvenlik sistemine doğrudan katkı yapmamasıdır. Avrupa Birliği lkelerinde devletin sosyal güvenlik sistemine katkısı, gelirlerin ortalama yüzde 36'sı. nemli bir başka nokta, Türkiye'de ücretliler üzerindeki prim yükünün ağırlığıdır. Gerçekte, Türkiye'de cretlilerden alınan primlerin oransal olarak yüksek görünmesinin nedeni ücretlerin düşüklüğüdür. Sosyal güvenlik sistemini özelleştirmek isteyenlerin gizlediği, fakat sosyal güvenlik sisteminde sorun oluşturan temel neden düşük ücretlerdir.

Sağlığımızı kaybediyoruz

Ülkeler (2001)	Toplam Sağlık Harcamalarının GSMH'a Oranı	Kamu Sağlık Harcamalarının Bütçeye Oranı	Kişi Başına Sağlık Harcaması (\$)
Norveç	8,0	15,2	2497
Almanya	10,8	16,6	2113
Danimarka	8,4	12,8	2063
Fransa	9,6	13,7	1951
İsveç	8,7	13,0	1935
İsviçre	11,0	13,2	1897
Belçika	8,9	13,0	1778
İtalya	8,4	13,0	1660
Hollanda	8,9	12,2	1654
İngiltere	7,6	15,4	1634
Avusturya	8,0	10,7	1566
Finlandiya	7,0	10,7	1395
İspanya	7,5	13,6	1148
Portekiz	9,2	13,7	1116
Çek Cum.	7,4	14,1	1031
Yunanistan	9,4	11,2	852
Macaristan	6,8	11,5	686
Slovakya	5,7	8,9	608
Hırvatistan	9,0	12,8	593
Polonya	6,1	10,9	452
Romanya	6,5	15,9	365
Bulgaristan	4,8	9,3	248
Türkiye	5,0	9,1	209
Ukrayna	4,3	7,6	120

Türkiye'de kişi başına yapılan sağlık harcaması, Avrupa Birliği üye ülkelerinin çok gerisinde. Türkiye'de kişi başına sağlık harcaması 209 dolar iken Norveç'te Türkiye'nin 20, Almanya'da 18, Fransa'da 15 katı. Halk sağlığı Avrupa ülkelerinde kamu hizmeti kapsamında iken, Türkiye'de halk sağlığı yeni düzenlemelerle aşamalı olarak ve düzenli bir biçimde piyasaya terk ediliyor. Türkiye yıllık gelirinin yüzde 5'ini sağlığa harcarken, Avrupa ülkelerinde bu oran yüzde 8'in üzerinde.

Ücretler üzerindeki vergi yükü

Türkiye'de işçi ücretleri üzerindeki vergi yükü Avrupa ortalaması düzeyinde. Türkiyeli işverenlerin Avrupalı işverenlere göre avantajı yine Türkiye'de işçi ücretlerinin düşük olması. Türkiye'de vergi yükü oran olarak yüksek olsa da, satın alma gücü paritesiyle düzeltilmiş nominal büyüklüğü sadece 4 bin 500 dolar. Bir başka deyişle Türkiye'nin vergi yüküne göre yapılan sıralamada yeri Doğu Avrupa ülkelerinin hemen üstü.

	Gelir Vergisi ve Sosyal Güvenlik Priminin Brüt Ücrete Oranı			Ücretliden Alınan Toplam Vergi Miktarı (\$)
	Gelir Vergisi	Sosyal Güvenlik Primi	Toplam	
Almanya	21	21	42	14.902
Danimarka	32	11	42	15.642
Belçika	27	14	41	14.190
Hollanda	9	25	34	11.465
Finlandiya	25	6	31	9.069
İsveç	24	7	31	7.784
Polonya	6	25	31	4.498
Türkiye	15	15	30	4.592
Avusturya	11	18	29	7.645
Norveç	21	8	29	9.786
Fransa	13	14	27	6.586
İtalya	18	9	27	7.241
Macaristan	13	13	26	2.423
İzlanda	25	0	25	7.120
Çek Cumh.	12	13	24	3.700
İngiltere	16	8	24	7.427
Lüksemburg	9	14	22	7.232
İsviçre	10	11	21	7.254
İspanya	12	6	19	4.073
Slovakya	6	13	19	1.716
Portekiz	6	11	17	2.062
İrlanda	11	5	16	4.098
Yunanistan	0	16	16	2.479

Sendikal Haklar

Sendikalaşma ve toplu iş sözleşmeleri

Sendikalaşma	Oranı %	TİS
		Kapsamındaki işçi %
Belçika	69,2	100,0
Slovenya	41,3	100,0
Avusturya	39,8	98,0
İsveç	79,0	94,0
Fransa	9,1	90,0
Finlandiya	79,0	90,0
Danimarka	87,5	85,0
İspanya	15,0	81,0
Hollanda	27,0	78,0
Norveç	54,0	74,0
Almanya	29,7	67,0
Portekiz	30,0	62,0
Lüksemburg	50,0	60,0
Slovakya	40,0	48,0
Polonya	15,0	40,0
İngiltere	29,0	36,0
Macaristan	20,0	34,0
Estonya	14,8	29,0
Çek Cum.	30,0	27,5
Litvanya	30,0	20,0
Türkiye	33,0	10,0

Avrupalı işçilerin sendikalaşma oranı düşük olmasına karşın, temel bir sendikal hak olan toplu iş sözleşmesinden yararlanma oranı oldukça yüksektir. Bu oranın yüksek olmasının nedeni, Avrupa'da TİS düzeninin özgürce işlemesi. Avrupa düzeyinde TİS düzeni açısından farklılıklar olsa da, Türkiye örneğinde olduğu gibi sendikaları işçileri temsil etmekten alıkoyan yasal ve yönetsel engeller bulunmuyor.

Bir başka deyişle, Türkiye'de olduğu gibi işkolundaki işçilerin yüzde 10'unu ve aynı zamanda işyerindeki işçilerin yarıdan fazlasını temsil etmesi gerekmeden, sendikaların toplu iş sözleşmesi yapabilmeleri olanaklı. Avrupa ülkelerinde farklı yöntemler olmakla birlikte, TİS yapma süreci yalın ve demokratik yöntemlerle gerçekteşmektedir. Her sendika bir işyerinde çalışan üyesi olduğu sürece temsil hakkına sahiptir.

“Toplu İş Sözleşmesi” düzeyleri

	Ulusal Düzey	Sektörel Düzey	İşyeri Düzey
Almanya		▲	■
Avusturya		▲	■
Belçika	▲	■	■
Çek Cum.		■	▲
Danimarka	●	●	■
Estonya		■	▲
Fransa		■	▲
Hollanda		▲	■
İngiltere		■	▲
İspanya		▲	■
İsveç		▲	■
Litvanya		■	▲
Macaristan	■	●	▲
Norveç		▲	■
Polonya		■	▲
Portekiz		▲	■
Slovakya		▲	■
Slovenya	▲	●	■
Türkiye			▲
Finlandiya	▲	■	■

- ▲ : Ücret sözleşmelerinde baskın düzey
● : Ücret sözleşmelerinde önemli fakat baskın değil
■ : Ücret sözleşmeleri için kullanılabilir

Avrupa genelinde, TİS kapsamında bulunan işçilerin sayısı ile TİS düzeyleri arasında yakın bir ilişki gözlenmektedir. Ulusal düzeyde TİS bağtlanan Belçika, Slovenya ve Finlandiya gibi ülkelerde, TİS kapsamında bulunan işçi oranı yüzde 100'e yakın. Sektörel düzeyde sözleşmelerin yaygın olduğu Almanya, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç, Avusturya ve Portekiz gibi ülkelerde TİS kapsamında bulunan işçi oranı yüzde 70'lerin üzerinde. İşyeri düzeyinde TİS sisteminin geçerli olduğu, İngiltere, Litvanya, Macaristan ve Estonya gibi ülkelerde ise, TİS kapsamındaki işçi oranı yüzde 50'nin altında. Türkiye'de toplu iş sözleşmelerinden yararlananların oranı, yüzde 10'un bile altında.

 DISK-AR